

Quart Congrés*

Girona, 26, 27 i 28 de juny de 1921

JOSEP PASCUAL I PRATS

Excelentíssim Senyor:

Molt Ilustres Senyors:

Sien mes primeres paraules de agrahiment en vers vosaltres, dignes representants de l'autoritat en totes ses modalitats, per haver vingut a donar relleu a la sessió inaugural de IV Congrés de Metges de Llengua Catalana.

Senyores:

Que amb la vostra hermosura y les vostre gales doneu realç a aquest acte, grans mercès.

Colegues: que de llunyanes comarques haveu vingut a pendre part en les tasques a realitzar en la quarta reunió de Metges de Catalunya, ben vinguts siau a la «nostra beata Gerunda», com l'anomenava tres segles enrera en Johan Rafel Moix¹, metge nascut en ella. Sí, Gerona ja era llavors gloriosa y segueix sent-ho, podrà no ser hermosa, pro té un encís que enamora al artista, y captiva al arqueolech, y ses gestes han sigut y son, deu innagotable per l'historiador; ella vos acull joyosa perquè espera de vosaltres remei per adaptar-se a la vida nova.

Complert amb lo deure de cortesia, dech dirvos que la equivocada bondat d'els Congresistes de Tarragona m'ha portat a sitial, tal volta sols pensaren en lo gran amor que tinch a tot lo que fa referencia a la vida corporativa de la classe mèdica, pro no varen adonarse de que havia traspasat lo lllindar de la vellesa y que les meves facultats morals i físiques han decaigut y per lo tant, amb impossibilitat de continuar la norma d'intelectualitat aportada per els meus antecessors en el carrech, que com sabeu, foren un renomnat cathedratic, un expert clínic y un eximi escritor qu'a més de saber les diciplines mèdiques avui en boga coneix a maravella lo que feren els metges que visqueren en els bons temps de la dinastia catalana.

M'encomano fervorosament a vostra voluntat per escoltar-me el poch rato qu'he de cansar vostra atenció, no vaig a fer un discurs, pro sí, a exposar lo que al meu entendre convé e interessa fer, per traure lo profit possible de les nostres reunions.

No havem de fer medicina especial, els metges de Catalunya saben gorir y curar com curen y goreixen els dels altres paisos. No volem esser esqueig, ni fiol d'el arbre de la ciencia mèdica y sí solament ramuda branca en la que si dongui fruit de cap de brot.

*Publicat al Llibre d'Actes del Congrés.

Tal vegada hi haurà qui trobi que sols volem distingirnos pel llenguatge. No. Ens servim de la llengua catalana, en primer terme, perquè es la nostra y perquè fora ridícol qu'al inquirir dades y referencies de la gent d'el poble, qu'han de servirnos per després donarlos-hi consells y ensenyances ens valguéssim d'una llengua exòtica. Y no es que rebutgem les altres, y tan es axís, que molts d'els nostres que sobre-ixen, ho fan amb idioma germà del nostre. Conscients de que lo benestar d'un poble descansa sobre la salut pública, havem d'adressar els nostres estudis a servir la raça, millorar els actuals individus y fer créixer la població.

Avuy està universalment reconegut que la Medicina se veu impelida a ocuparse de quelcom més que d'el pacient y qu'ha de moures en un ambient social per inquirir el com, el perquè y quants son els que sofreixen.

Per alcaçar tal desitg es menester en nosaltres un esforç per moure l'opinió general, fent-li remarcar que'n lo pertanyent a salut colectiva, som a la cua d'els pobles d'els quals havem copiat els adelantos qu'ens fan agradable la vida y per a fonamentar-ho permeteume vos dongui un compendi de lo que passa a casa nostra, referent a malalties evitables.

Deixant a part la ciutat de Barcelona² que per si sola representa la quarta part de la població de la Catalunya actual y que'n lo que pertoca a sanitat, com en moltes altres coses, té una característica especial, recollint a l'engrós les dades de les estadístiques oficials, trobarem qu'en l'any 1919 tenien les comarques catalanes una població d'un milió sis cents mil habitants, en nasqueren 35.500 y en moriren 30.600, lo que dona un augment natural de població de 4.900; xifra ben esquifida, palesa mostra de la conveniencia de millorar-la si tenim desitjos de veure poblada y forta la nostra terra.

Si a lo apuntat hi afegiu que per durant lo mateix any, prop d'un miler (907) d'infants nasqueren morts o moriren al naixer y qu'un centenar de dones perderen la vida al deslliurar lo fruit de concepció y qu'en igual període més de 6.000 criatures menors de cinc anys deixaren de viure. ¡Trobarem 7.000 víctimes, qu'en gran part podien haverse salvat! ¿Com? Portant a totes les llars desde la del minso poblet a la de la ciutat populosa lo crit d'alerta sobre la mortalitat qu'ens agota, fent avinent qu'està en els nostres possibles minvarla, seguint els consells de profilaxis que tenen establerts altres paisos.

Els pobles que caminen per les vies trassades per la Ciencia han vist desaparèixer certes malalties. La Verola («pigota») qu'encar a Catalunya va matar 236 persones, clinicament no la coneixen certs pobles d'Europa.

Lo Vomit negre («febre groga») qu'alla a America tants y tants milers de victimes ocasionava cad'any y que del meu recort (1870) va espavorir Barcelona, avuy es desconeguda.

El Tifus qu'en l'any 1919 va ocasionar 700 obits (descontant Barcelona) en terres catalanes, està prop lo dia que serà retut y serà realitat lo que

fà poch digué Flexner³ qu'els fills de la generació actual sentirien parlar de la Febre tifoidea com d'una malaltia històrica.

Permeteu-me ja que ve a tom dirvos qu'en Reinke a Hamburg y en Mills a Laurence (E. U.), van observar qu'al minvar la mortalitat per tifus (deguda al sanejament d'aquelles poblacions) minvava al ensemps la mortalitat per les altres malures, lo qu'ha donat lloch al teorema d'Hazen,⁴ que senyala que per cada mort per tifus que s'evita, resulten tres defuncions menys per altres afeccions. De modo, que d'haver evitat les 700 defuncions per tifus, hauriem guanyat prop de 3.000 habitants.

La febre de les parteres, qu'es sols un seguici de les mans brutes d'els que les cuiden quan deslliuren, va emportarsen a Catalunya 104 dones.

Les passes de garrotillo han desaparegut y els casos isolats son venuts quant lo metge es cridat a l'hora, malgrat això, en l'any qu'historiem, encar en moriren 227 criatures a casa nostra.

Aqui podria acabar la relació de les malalties sobre les quals tenim recursos per evitarles, mes n'ha una que, per lo gran número de paisans nostres, qu'aclapareix, val la pena de citar-la, la Tisis, en l'any 1919, va matar 2.000 subjectes, y si be es malaltia que no creix amb tanta rapidesa com les avans apuntades y segons els calculs d'els tisiòlechs, per cada un que mor, en queden deu de malalts, tenim 20.000 tísics que passegen y sembren arreu la grana qu'ha de perpetuar lo mal.

Afortunadament, no es llunyà lo dia que serà vensuda. Metges y Biòlechs la tenen aseptjada y entre els capdills que dirigeixen la brega, n'hi ha d'els nostres y en aquest mateix Congrés se vos diran les manyes a què havem de recórrer per vencerla.

Hi ha també entre les malalties evitables, unes de vergonyoses que si be no donen crescudes xifres de mortalitat per elles soles, denoten en gran part dels que les porten una depravació moral y mes que tot determinen en l'individu una degradació física qu'influeix poderosament en la degeneració de la raça y son les que ocasionen la majoria de casos de nascuts morts. Vigilant certs indrets y amb una educació especial, se disminuiria el tal flagell.

Convindria igualment inquirir el com y el perquè es tan freqüent «la feridura». 3.500 morts en 1919, malaltia que tot-hom sab que si be en la majoria de casos mata de cop sopte, els que de la mort s'escapen, viuen aire ferits y com a tals poch o gens aptes per la vida de relació, son en gran part partides fallides en la població util.

Cal també averiguar si minva o creix la població de golluts y cretins que se troba arreu en les valls y serralades pirenenques, y si be les dites tares no son encomanadisses, els individus que les porten, en sa majoria tenen migrat l'organisme y limitada la inteligencia, lo qu'els dona un grau d'inferioritat qu'els fa dignes d'un estudi seriós per millorar llur condició y mes que tot per evitar la perpetuïtat de la mena.

Per cloure la serie d'afeccions morboses que perjudiquen l'estabilitat de la població catalana, vull parlarvos d'una malaltia que, sols a deixadesa o egoisme ha d'atribuirse el que perjudiqui a molts dels vehins de certes comarques. Les «febres», com l'anomena el poble, el «paludisme», com en diem els metges, d'elles s'en coneix la causa y es infalible lo remey que rebaixa llurs accessos, pro amb això y tot les sofreixen el conjunt d'habitants de certes rodalies. Els que les agafen son malalts intermitents, pro a la llarga, llur sang s'empobreix y va decaiguent la complexió mes robusta, posant-la en condicions d'arreglar tots els mals; lo que fa que ella en sí figuri en les estadístiques amb xifres molt petites (14 morts l'any 1919).⁵

No me pertany en aquesta ocasió disertar sobre tal enfermetat, pro sí que val la pena de fer constar que desde temps molt pretèrits fins a ultims de la centuria passada, fou un flagell de les terres empordaneses, sortosament avuy ha casi desaparegut, y molt mes que per això me pertoca dirvos que si no les desterrem d'els llochs en qu'encar n'hi ha, podria esser que imbuits per humanitarisme d'oficina, servís de pretext a un poder nascut fa poc y que te la fal·lera d'arreglar tot lo mon, ens enviés uns delegats per estudiarla (ja ho ha fet amb una regió germana nostra) com si fossim de les terres del cor de l'Àfrica o una illa de les perdudes en el Mar Pacífich.⁶

Finida la relació d'el grau d'intensitat amb que les malalties mermen la població de la nostra terra, vaig a dirvos en poques paraules lo que estimo necessari s'ha de fer per posar-nos en condicions per desterrar-les.

En primer terme tots havem d'adoptar una regla de recta moralitat que senyal sens diferencies el nostre deure y serveixi de norma a nostra consciencia per confeccionar les estadístiques veritat de les persones, llochs y coses infectes; sens elles es imposible l'adquisició de fets qu'han de servir de guia a els treballs de profilaxis. Es ben cert qu'els paisos que no tenen estadístiques o les tenen mal fetes, son els que necessiten de mes ajuda sanitaria y per dolorós que sia el dir-ho, el nostre es un d'ells.

Puch assegurarvos qu'en lo referent a estadístiques de «morbilitat», son contats els metges qu'en fan y no es dificil trobarne que les fan a bell-ull; per lo que toca a les de «mortalitat», qu'han de fonamentarse amb l'asseveració que fa lo metge pel Registre Civil, s'hi troben voluntaries equivocacions; hi ha qui tots els malalts que se li moren, ho son per «colapso cardiac» com si l'ultim esbatech d'el cor no fos lo que acaba amb la vida de tot-hom.

Els metges, per lo sol fet de ser-ho, tenim lo deure de fer a consciencia lo cens sanitari; els que fan de l'art y de la ciencia mèdiques un ofici, cal obligarlos, hi crech, com diu un ilustre metge⁷ qu'els «que amaguen o enganyen atentan contra la vida d'una munió de ciutadans y son indignes de l'impunitat que la societat els otorga».

Amb estadístiques fetes honradament, sabriem quants y a hon se troben els malalts encomanadiços y podriem tot seguit utilitzar els mitjans que te

establerts com a certs la ciencia per evitar s'escampi una malaltia que podria delmar un poble.

Conegut lo número y classe d'els malalts encomanadiços, havem de posar-los en condicions per restablirse y que no puguin causar dany.

Com? Hospitalitzant a els mancats d'els indispensables recursos per sufragar no sols els gastos que ocasiona la malaltia si que també els necessaris per lo compliment de les mides de profilaxis qu'asseguri l'immunitat per els vehins del poble.

Ningú te dret a fer de llur domicili un focus de pestilencia.

Fixeu-se bé, que no demano l'Hospital per a tots els malalts; ja tinch dit en altra ocasió que l'Hospital no ha de ser may per els richs, ni tampoch un hostatge per vagabundos, pro sempre ha d'esser un lloch provehit d'els mitjans necessaris per curar a un esguerrat o recollir malalts que no poden o no deuen ser cuidats a casa llur.

Establint una serie d'Hospitals, que podrien esser una casa isolada en els poblets, edificis especials en viles, caps de districte o centres de comarques, amb numerosos serveis y ben diferenciats en les ciutats, llavors tindriem maneres de fer obra util.

Lo vell refran

a l'Hospital t'en vàs
cap o cabell hi deixaràs

457

avuy no te fonament. L'Hospital d'are te qu'esser lloch obligat per investigacions cliniques, consultori per malalts que no necessiten estar allitats, casa de curació per els que han de soportar una operació qu'els deslliuri de greus molesties y estada obligada d'els portadors de contagis. En éll tot sofriment ha de trobar alivio, tot dubte diagnostic ha de ser aclarit.

Abunden a Catalunya les viles y pobles que de molt temps hà tenen Hospital y en altres se conserva memoria d'haver-lo tingut. Per mica de voluntat que tots hi posessim lograriem restablir els desaparescuts y fer com se transformessin els actuals per adaptar-los al servei qu'han de complir. Adhuc els mes petits servirien, quant menys, per senyalar qu'alli hi ha qui vetlla per la salut y si el guayta fos cuidadós podria convertir-lo en domicili professional y ferne una oficina de Sanitat.

L'Hospital modern es lo Santuari ahont la ciencia declara els misteris de la Medicina; s'hi entrem sovint y amb devoció, ens serà donat lo podèr de crear l'ambient que tant necessitem perquè la gent, sia de la condició social que vulla, ens ajudi en la lluyta qu'havem d'empendre contra les malalties evitables.

Me falta autoritat per donar-vos consells pro me sobra experiencia per advertir que, si no fem en serio y depressa obra sanitaria, les ansies de grandesa, la superioritat que desitgem, per la nostra terra, seran pura vanitat, puig ens trobarem amb una Catalunya sense catalans.

He dit

NOTES

1. Johan Raphael MOIX, en lo Pròleg de la seva Obra *Methodi medendi*, Genève, 1612.
2. Població de 619.000 habitants, ne naixeren 13.500; en moriren 17.700 y a més 1.169 nascuts morts.
3. MARAÑÓN. Conferencia en Santander, 1920.
4. MURILLO. Conf. R. Acad. N. de Medicina. Madrid, Marzo 1921.
5. Cap en la provincia de Gerona, 1 Barcelona, 5 Lleyda, 8 Tarragona.
6. *La campaña antipalúdica en España*, por D. Máximo Sella; núms. 6 y 7 del «Boletín de la Liga de las Sociedades de la Cruz Roja». - Ginebra, Marzo y Abril de 1921.
7. MARAÑÓN, *loc. cit.*

Sisè Congrès*

Barcelona, 21, 22 i 23 de juny de 1930

AUGUST PI I SUNYER

Honorables Senyors:

Senyors:

458

Han passat set anys d'ençà del darrer Congrès de Metges de Llengua Catalana. L'acord de l'Associació era de celebrar un Congrès cada dos anys. El motiu de la llarga interrupció el sabeu tots. Però avui la vida catalana continua, i ha pres nova embranzida. Perquè no és possible aniquilar un poble que té la voluntat de viure, i si una col·lectivitat ha pres consciència de la seva personalitat política, i així vol perquè coneix, és inútil tot intent de desviar el camí de la història, que és un flux vivent inexorable, com ho són totes les forces naturals.

Els metges de Catalunya, l'any 1912 decidiren l'organització del seu primer Congrès. L'acord sorgí en l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques per la iniciativa dels doctors Salvat i Espasa i Enric Ribas i Ribas, i l'Acadèmia realitzà aquell Congrès. En ell el seu Il·lustre President el Doctor Fargas proposà la constitució de l'Associació General de Metges de Llengua Catalana, i és a cura d'aquesta Associació que els Congressos ulteriors s'han anat realitzant.

Avui podem trobar-nos aplegats altra vegada, companys de la Catalunya estricta, de Mallorca i València, del Rosselló i Provença, del Llenguadoc i de l'Alguer. Som en aquest saló gloriós, on per quatre cents anys es decidiren els destins de Barcelona, que és com dir de tot Catalunya, i veus patriòtiques ressonaren àrdides quan perillà la dignitat ciutadana. Aquí s'infantà la

*Publicat al Llibre d'Actes del Congrès.

història de Catalunya en els anys de màxim esplendor. I avui, plens de respecte i el cor inflammat, venim a reanudar en aquest mateix lloc sagrat les nostres reunions.

Que la present serà rica i eficaç fa esperar-ho l'entusiasme de tots. En cap dels anteriors Congressos —i bé sabeu si el seu èxit havia estat gran—, el nombre de ponències i comunicacions arribava al nombre actual; la col·laboració mai havia estat tan encesa, els desitjos tan vius, les esperances tan plenes. La nostra Associació pren nova activitat i serà en ella que s'ajuntaran la voluntat i la intel·ligència de tots els metges catalans.

La força real dels nostres Congressos ja ha estat provada. Del tercer en sortí el Sindicat de Metges de Catalunya, la influència del qual damunt l'actuació col·lectiva i àdhuc personal dels metges de Catalunya ningú no pot desconèixer. Al costat de l'organització sindical cal organitzar l'actuació tècnica. Que no és precisament l'actuació acadèmica, sinó quelcom menys i quelcom més. En l'Associació, s'hi han de discutir temes científics, i això és l'objecte primordial dels Congressos: es desenrotllen ponències, són presentades comunicacions, s'assisteix a demostracions pràctiques de mena diferent, es visiten institucions i, així, cada dos anys, els metges de Catalunya poden mostrar-se mútuament el que hagin aconseguit, estimulants-se uns als altres i procurant fer-se dignes de l'hora que viuen i ensenyar al món els resultats del seu treball.

Però, a l'ensem, els Congressos permeten el coneixement personal, sempre tan útil, el canvi d'impressions, sempre fecund, la concreció de relacions, l'aglutinació d'amistats i el gran valor de l'exemple. Són la manera de substituir l'estàtica de l'isolament, cada u al seu poble, al seu despatx, al seu laboratori, per la dinàmica de la conversa, del proselitisme, de l'excitació al compliment de l'obra que a cada u li escaigui realitzar.

Sovintejant els Congressos, els metges catalans formaran un cos viu, àgil, conscient i voluntariós. Una personalitat plural superior a una suma amorfa d'individus, un organisme social definit i potent, apte a l'acció i que per això mateix es farà respectar.

El Sindicat es cuidarà de les condicions materials, de la situació del metge dins la societat. L'Associació potser en certs moments interferirà amb el Sindicat amb el qual sostindrà les més estretes relacions, però tindrà camp propi i demarcat. Procuri arribar a la importància de les Associacions de Metges en altres terres que ocupen lloc d'honor en la civilització. Veieu com exemple el que passa a Anglaterra i als Estats Units d'Amèrica, sobre tot. És l'Associació de Metges que atribueix la capacitació, que dóna la llicència per a l'exercici professional de la medicina. Les universitats ensenyen, i després diu l'Associació si és que l'aspirant, en acabar els seus estudis, es troba o no en condicions d'ésser un metge. Davant d'una Associació general que arribés a aquest vigor, bona part dels mals de què patim quedarien automàticament desvanescuts.

És necessari avui com mai, metges catalans, que ens coneguem i ens organitzem. Sota pretext de la defensa professional repton insidiosament greus perills que amenacen la dignitat i el benestar de tots. No puc creure que entre vosaltres hi hagi companys que es deixin enlluernar per l'esperança eixorca d'una posició burocràtica, d'una nòmina que organitzi la misèria i faci crònica la inanició. Qui pot fer el seu ideal d'ésser un empleat entre tants, depenent d'un Consell o d'un Director llunyà, desconixedor de les nostres necessitats o de les característiques de la nostra vida, un empleat que haurà perdut tot estímul, perquè haurà ingressat en un cos oficial i veurà com van escorrent-se els anys i ell per tot premi puja en un escalafó, impersonal i ignorat, peça insignificant i desconeguda dins d'una anivelladora màquina administrativa.

El que cal abans de tot és fer-se una personalitat, i ésser respectat per les pròpies obres i pel prestigi que s'hagi guanyat. Res més trist que la indiferenciació, que una humanitat grisa i maquinal. L'esclavitut sempre ha estat indiferenciada, l'esclau no és res més que un número que fa una determinada feina, que menja, dorm i es mor.

Se us dirà que els temps d'avui porten a grans amuntegaments humans, òrgans d'un colós que viu devorant la vida dels individus. Però fins colocalant-se des d'aquesta perspectiva, respondrem que una cosa es la massa i altra ben diferent l'organització, que suposa varietat i iniciativa. És aquella massa amorfa el suport de totes les tiranies, i aquestes arrelen tant més fàcilment en un poble quan menys perfecta la seva constitució social, més gran el seu retard polític, menys fina la seva sensibilitat ciutadana. Cap sofriment comparable a veure's perdut en la negror del caos; el Dant ja en parlava. La vida és precisament especificació i la mort, el retorn a la uniformitat. Una reunió d'homes en la qual els individus representin alguna cosa, una varietat, una personalitat, una seriació, una jerarquia, serà quelcom d'orgànic, vital; una organització diferenciada i relacionada, especialització i col·laboració, individualització i síntesi.

Esperits forts objectaran, segur, que això és romàntic, dinovè i rerasagat. Però més antigues són les tiranies i l'abjecció. Davant l'onada reaccionària que nega una bona part del món actual, sols la flor de la civilització, que ha fet consubstancial amb el seu esperit, aquesta gran victòria humana que és la llibertat, conservarà l'honor de l'espècie. I les aigües tornaran a nivell, passarà aquesta hora trista i fugaç com tantes altres en la història, i la humanitat sentirà un dia la vergonya d'aquests deliquis cerebrals que intenten justificar tots els absolutismes.

No us venguéssiu, no, la vostra magnífica independència per una classificació administrativa que us faria uns instruments desgraciats d'aquest monstre acèfal dels temps moderns que és l'organització de l'Estat, hipertròfic i omnipotent. Perill que porta així mateix en el seu si el de la descatalanització, que pot ésser ràpida, dels metges de Catalunya.

Contra d'això devem defensar-nos, marcant agudament la nostra personalitat catalana. Davant del fet, de la forta realitat, de la cohesió i la vida de les nostres institucions, hauria d'ésser molt gran el poder dels adversaris perquè poguessin destruir-les. Treballem i diferenciem-nos. Cosa que no exclourà mai la cordialitat, la fraternitat amb els companys d'Espanya i de tot el món, perquè mai no s'ha de confondre l'amistat i l'afecte amb la renúncia de les pròpies conviccions i la insatisfacció de les necessitats.

Qui el podria negar el fet de la diferència? No pretenem tenir qualitats que ens enlairin per damunt dels altres, perquè coneixem bé els nostres defectes, que són nombrosos i difícils de vèncer. Aspirem a definir-nos més cada dia. I ho volem per manament racial, i també ho volem per conveniència: perquè ens ve imposat per la sang, i al mateix temps perquè la raó ens diu que ens serà útil. Perquè, amics, són sempre les formes més resistents i ufanes aquelles més adequades, les que millor responguin a les condicions pròpies i ambientals.

Ningú no serà tan ignorant que pensi que Medicina Catalana és una denominació arbitrària, ni podrà dir ningú que els entusiasmes de l'hora portessin, en iniciar-se els nostres Congressos, a una organització de reunions artificioses. Fou una imposició la vida mateixa. En retrobar-se la consciència catalana, se'ns aparegué la continuïtat de la nostra història, salvant els quatre-cents anys de decadència. Llavors els metges —estament despert i sensible— plasmen, naturalment, les seves formes col·lectives, constitueixen les seves societats d'acord amb el sentiment, neixen els nostres Congressos i cerquen llurs antecessors il·lustres, que pensaren o escrigueren en català o definiren amb caràcters propis una medicina catalana.

En les dissertacions inaugurals de Congressos anteriors —sobretot pels Presidents del Segon i Tercer, els doctors Joan Freixas i Freixas, i Josep Maria Roca— foren recordats els noms més sobresortints dins de la història de la nostra medicina. Avui tenim una bibliografia suficient i precisa per informar-nos bé sobre la qüestió. Fóra potser el moment d'iniciar l'estudi sistemàtic de la medicina a Catalunya. Citarem els treballs del propi Roca sobre la medicina catalana en el temps dels reis Martí i Joan II sobre les ordinacions de l'Hospital de la Sta. Creu, les recerques d'Olaguer Miró referents principalment al cèlebre *Receptari de Manresa*, la contribució extensíssima de Lluís Comenge, la *Història de les Ciències Naturals a Catalunya* per Font i Saguer, el magnífic recull de *Documents sobre la Cultura Mitgeval Catalana*, de Rubió i Lluch publicats per cura de l'Institut d'Estudis Catalans, la recerca pacient que sembla disposat a publicar aviat Jamieson B. Hurry sobre Jacme d'Agramunt i tants altres. Pensem que en els nostres Arxius, de la Corona d'Aragó, Municipal, de la Biblioteca Universitària, de la Reial Acadèmia de Medicina, hi ha d'haver dades de gran valor, i arribarem a la conclusió que bastir la història de la medicina de Catalunya

és una obra que ha arribat al punt necessari de maduresa, i que s'hagi fet ja urgent.

Amb els elements esmentats em fóra fàcil establir ara una llista nombrosa de metges de reis, de professors, d'autors, de pràctics, d'estudiants, que es distingiren. Em sembla oportú recordar només uns noms excepcionals i les circumstàncies que donaren especial relleu a la medicina en els anys de màxim esplendor de Catalunya, de la gran Confederació, els Estats Units de Catalunya, com diu Rubió i Lluch, en els segles XIII i XIV.

Hi ha un nom que ho omple tot: Arnau de Vilanova. Possiblement deixeble de la Universitat de París, i havent il·lustrat la de Montpeller, com Lull —així com Fra Eximeniç i Sabunde il·lustraren la de Tolosa— excel·leix en la medicina i en l'alquímia. És metge de Pere III i de Jaume II, que li fan importants donatius *propter multa servitia quæ recipimus et recipere speramus*. L'infant Alfons —que serà més tard Alfons III— li regala el castell d'Ollers en el Barberà (1285), Jaume II li concedeix la gabela de la sal de Burriana, i constantment el protegeix. Com una de les moltes incidències que es succeeixen pel seu intent tossut de reforma religiosa, és detingut per la Cúria Romana en 1304, i Jaume II aconseguix que sigui deslliurat, cosa que no és obstacle que sis anys més tard comprometi el rei afirmant que aquest i el seu germà dubten de la inspiració divina dels Evangelis. Jaume II es sincera davant de Climent V. Mes és tant el prestigi d'Arnau com a metge, que mor aquest precisament en ocasió d'anar a Roma cridat pel Sant Pare, i malalt Climent V, demana per una encíclica i baix pena d'excomunió que li sigui buscat i enviat el llibre *Pràctica de la Medicina*.

Es veu clara amb tot això l'altíssima posició social i l'extraordinària influència d'Arnau. En els seus escrits —obra del seu temps—, hi ha molta hipòtesi i molta fantasia, però sobre tot és un home que avui en diríem experimental. Se'l considera descobridor dels àcids nítric, clorhídric i sulfúric, de l'alcohol i les tintures alcohòliques, de la destil·lació; conegué el bismut i l'emètic, els efectes del carbó mal encès, i escriu tractats de medicina i química en gran nombre, al mateix temps que dissertacions teològiques. Es preocupa de les epidèmies que tants estralls causaren en aquell temps. Arnau de Vilanova és la gran figura de la Medicina Catalana, encara que no especialitzi les seves activitats com és propi dels homes de la seva època. Juntament amb Lull i per primera vegada, escriu matèries de ciència en català. Gairebé un segle més tard els seguirà per aquest camí Francesc Eximeniç.

Ramon Lull, contemporani, comparteix amb Arnau de Vilanova la representació del saber i també de la medicina d'aquell temps d'or. La posició de Lull és més enciclopèdica, més extensa, i per això mateix potser menys intensa. Lull personalitza la cultura del trànsit de la XIII a la XIV centúria. Tracta de ciència en general i els seus mètodes, en alguna de les seves obres innumbrables (particularment en la *Ars Magna* i el *Arbor Scientiæ*), i s'ocupa també de medicina: *Llibre de la febre*, *De la salut i de les malalties*, *Mètode d'a-*

plicar la lògica nova a la Medicina, Art de curar, Medicina teòrica i pràctica. Tothom sap la profunda agitació de la vida i les desventures de Ramon Lull.

Es el Doctor il·luminat. La seva muller, Blanca Picany, demana que sigui nomenat un administrador i curador del marit qui *est in tantum factus contemplativus quod circa administrationem bonorum suorum temporalium non intendet*. En 1275 és nomenat administrador el pare Pere Galceràn. No sembla Lull haver arribat en vida a igual preponderància que Arnau de Vilanova. Ofereix a Jaume II (1307) el *Llibre de Proverbis* que considera útil per a l'educació dels infants, i demana la protecció reial, *pauper sum, non dimittis servum tuo, domine*. El rei li atorga una pensió vitalícia sobre les rendes de la vegueria de Barcelona. I més tard, durant la seva missió i captiveri a Tunis, diferents persones reials s'interessen per la sort de Lull.

Com a Arnau de Vilanova —i potser amb més empenta encara— interessen a Lull les qüestions teològiques, vorejant sovint l'heretgia. Els llibres de Lull són violentament discutits des del punt de vistadogmàtic, després de la seva mort, sota Gregori XI. El rei Joan I fa recollir totes les obres, per la intervenció de l'inquisidor de Girona, Nicolau Eymerich, i no és sinó fins a darrers del segle, després d'una lluita en la qual hi prenen part els Sants Pares, els reis i les ciutats de Barcelona, Saragossa i València, que els llibres són declarats ortodoxos.

463

En acabar-se el mateix segle, Francesc Eximeniç compona una veritable enciclopèdia en què s'hi tracten també qüestions mèdiques. Fra Eximeniç, un altre savi que escriu en català, també sembla haver influït molt en el seu temps. Pere IV demana repetidament al duc d'Anjou i al comte d'Armagnac que recomanin Eximeniç al canceller de la Universitat de Tolosa per a què pugui graduar-se Mestre en Sacra Teologia (1373); pel viatge el pensiona la pròpia reina Elionor, i la Infanta també el recomana. L'Infant Joan —que serà després Joan I— nomena Eximeniç el seu confessor, i el Consell de la Ciutat de València repetides vegades ajuda a Eximeniç, pagant-li viatges d'inspecció a monestirs, fent-li comprar llibres, regalant-li vestits o diners en espècie, etc. Eximeniç, com Lull i Arnau de Vilanova, escriu indiferentment en català o llatí, i forma una de les figures de més relleu en la història de la nostra ciència.

En aquests segles XIII i XIV en què és més destacada la personalitat política de Catalunya, la cultura pren volada i triomfa la llengua del poble, enfront del llatí, el domini intel·lectual del qual era vastíssim. Poc a poc va invadint des de la literatura popular, les bones lletres, la ciència, la religió i la diplomàcia, arribant a ésser, en el segle XIV, una de les més extenses en les costes mediterrànies. Primer se'l nomena romanç o llengua romana o llengua materna; després catalanesc, i ja a mitjans del segle XIV, català o llengua catalana.

En català escriuen els poetes, els literats i els savis, i al català són traduïdes obres immortals. Es admirable, diu Rubió i Lluch, la riquesa de la

incorporació dels tresors espirituals de la humanitat realitzada pels nostres reis i els nostres escriptors. La llengua catalana, sobre tot havent compte de l'exigüitat del seu terreny d'expansió, fou una de les que més s'afanyà a l'Edat Mitjana en fer-se mestressa de la ciència europea. Obres eixides a França, Provença, Itàlia, Castella i àdhuc a regions més apartades no tri-garen gaire a ésser portades al nostre bell català. Del llatí, de l'aràbig i fins de l'hebraic ens incorporàrem així mateix moltes produccions. Sovint ens avençàrem en aquesta tasca a altres nacions més fortes i preparades.

Es aquell període en què es crearen les Universitats a Europa. La principal, entre totes, la de París, fogar del saber del món occidental, nomenada mare de totes les altres. En 1300 Jaume II instituí l'Estudi general de Lleida d'acord amb Bonifaci VIII. Aquest Estudi, millor diríem Universitat, fou afavorit amb els mateixos privilegis que s'havien atorgat a Tolosa en 1229. Ben aviat prengué molta importància i esdevingué la Universitat nacional de Catalunya.

En ella s'hi estudia la medicina, i els noms d'alguns dels seus catedràtics han arribat fins nosaltres, Guillem de Beziers, Pere Gavet, Pere Colom, Ramon Querol, Ramon Falgaç i sobre tot Jacme d'Agramunt, qui escrigué un tractat molt important sobre la glànola, malaltia terrible en aquells temps i que devastava Catalunya com altres terres d'Europa i Asia. És sabut i ho recorda el doctor Freixas en el discurs inaugural abans citat, que, pel prestigi guanyat pels Estudis de Medicina de Lleida, Joan I els concedí el privilegi d'«anatomisar» els cadàvers dels condemnats a mort. Per altra banda, el rei Pere IV atorga als doctors, llicenciats i aprovats de l'Estudi de Lleida, els drets a formar un Col·legi amb les mateixes prerrogatives que els de Montpeller.

La Universitat de Lleida arribà a ésser considerada com una de les primeres d'Europa. Eximeniç enumera les més importants en aquesta forma: París, Oxford, Cambridge, Tolosa, Perusa, Bolonya, Montpeller, Lleida i Salamanca.

En 1350 és fundat l'Estudi General de Perpinyà, i en 1354 el d'Osca, però passen molts anys abans d'atènyer la butlla papal que ha de convalidar la seva institució. El rei Martí en 1398 proposa als Consellers de Barcelona, d'instituir uns Estudis Generals a semblança dels de Lleida, i els Consellers rebutgen, no perquè atenguin a la reclamació dels Pahers de Lleida que reclamen a conseqüència dels privilegis procedents de Jaume II, sinó perquè no volen acceptar les condicions especials dels universitaris «amb més drets que deures, i molts d'aquells incompatibles amb les lleis que regeixen Barcelona». En la Seu i Convent de Pares Predicadors s'hi llegien lliçons de Gramàtica, Lògica, Dret Canònic i Civil, Filosofia, i així mateix Medicina. Una nova proposició del rei, deu anys més tard és també refusada i així, no podent fundar el rei Martí un Estudi General amb totes les Facultats, reorganitza i perfecciona l'Estudi de Medicina, estatuïnt que en ell es puguin

donar graus, que li siguin entregats cada any dos cadàvers de penjats que no siguin de Barcelona, que els professors i estudiants tinguin les mateixes prerrogatives que els dels Estudis de Montpeller, ordenant que «tots els que componen l'Estudi de Medicina, presents i futurs, i llurs mullers, fills i familiars, que tinguin o puguin tenir, romanen baix la seva protecció, especial custòdia, guiatge i comanda, preservant-los de tota ofensa, injúria i violència». Són mestres de l'Estudi Francesc de Granollachs, G. de Miralles, Pere Paul, Antoni Ricart, Gabriel Quintana, Pere Coll i Tomàs Marquet.

És en el temps del rei Martí que es funda així mateix l'Hospital de la Santa Creu, l'Hospital que gairebé per cinc segles ha estat de fet l'únic de Barcelona, tot i l'expansió insospitada de la ciutat. La història de la iniciativa, com en 15 de març de 1401 es reuniren en la Sala del Trentenari d'aquest Palau Municipal els Consellers Ramon Savall, Ferrer de Marimón, Antoni Bussot, Miquel Roure i Lluís de Gualbes, «els Prohoms elegits i altres» davant del notari públic i escrivà en Bonanant Gil i com al mateix temps en la Cambra Major del Palau Episcopal s'hi reuniren el senyor Bisbe i els capitulars Guillem de Fonts, degà, Dr. Francesc Castanyer, Bartomeu Gomis, Anton de Fornells i altres davant del mateix notari, com les dues comissions discutiren la millor manera de refundre els hospitals de Barcelona en un sol i essent acordada l'erecció del de la Santa Creu, per l'edificació del qual el rei cedí els materials, pedra i sorra, que s'havien reunit a la platja per a bastir un palau vora la mar; tota aquesta història és ben coneguda.

La medicina catalana té una tradició que segueix les lleis de la història. En produir-se la decadència política per l'extinció de la dinastia, tota la vida va esllanguint; Catalunya perd progressivament la seva personalitat inicial i la medicina, com les altres modalitats de la cultura, es fa tributaria de la medicina forastera i encara sense gaire interès. El renaixement no compta per nosaltres. El segle XVI, gran renovador, moment feliç en què l'home s'acostuma pels nous mètodes a contemplar i estudiar la realitat, en què apren a veure el món tal com és, en què, de fet, es constitueix la ciència moderna, passa en va per Catalunya. Es poden citar uns noms distingits: Geroni de Merola, de Balaguer, que fa notar ja la unitat orgànica, l'anatòmic Montanya de Montserrat, el fisiòleg Morera, de Vic, el Gabriel Miró, el doctíssim Bruguera, els Roca de Girona, Caxanes de Barcelona, Antoni Aguilera de la Junquera, Antoni Laporta que fou degà de Montpeller. Són metges que obtingueren una merescuda celebritat, però que no deixaren empremta en el progrés científic.

El segle XVII és més eixorc encara. Citarem també a Joan Francisco Rosell de Barcelona, catedràtic, autor d'un tractat galènic en sis llibres, Llorenç Romeu de Tortosa, Joan Alòs, també catedràtic de Barcelona, gran defensor de Harvey i propugnador de la doctrina de la circulació de la sang *De cordi hominis. Disquisitio physiologica-anatomica* (1694), Jascinto Andreu de Hostalric, catedràtic així mateix, Fèlix Osona...

Sols a partir de la segona meitat del XVIII, quan sota la impulsió de Carles III, es renova tota la vida espanyola, Catalunya es commou, i d'igual manera que es manifesta l'activitat econòmica que culmina en l'actuació de la Junta de Comerç, també la medicina mostra un clar progrés. És el temps en què Pere Virgili aconseguix la creació del Col·legi de Medicina, restauració del fundat pel rei Martí que s'havia extingit; i és també el temps en què uns metges entusiastes obtenen, després de vèncer nombroses dificultats, constituir la Real Acadèmia de Medicina. Les ciències d'observació floreixen, i sembla que la nostra medicina prendrà el camí del progrés universal. Anatòmics com Gimbernat, Bonells i Lacaba, químics com Carbonell i Bravo, homes de coneixements enciclopèdics com Salvà i Campillo, filantrops com Piguillem, metges com Piquer Masdevall de Figueres, Francisco Suñer de Roses, i molts més encara, són exemples que cal recordar.

Sí. La medicina catalana té història pròpia. Heus aquí un caràcter diferencial suficient! No és que nosaltres ens girem als temps passats buscant en ells la llei pels nostres dies. Cada hora té la seva inquietud. Però és evident també que l'avui procedeix de l'ahir i condiciona el demà, perquè la vida és una trajectòria. Ens convé, doncs, conèixer els punts determinants d'aquesta línia, i és per això que la història és alligadora.

466

La història ens diu que existeix una medicina catalana amb fesomia pròpia, i cada un de nosaltres sent bé com això és cert. Esforcem-nos tots en fer, doncs, la nostra medicina del present. I remarcuem una altra vegada el fet que la cultura segueix la sort dels pobles, però que així mateix moltes vegades es l'indici de moviments que s'incuben en la pregonesa de l'ànima, encara no feta conscient. Per això l'aparició d'aquesta consciència en les col·lectivitats, s'acompanyava sempre d'una renovació cultural.

Els temps ens són propicis. Però ens cal demostrar al món l'existència d'una medicina catalana amb propi contingut i tot treball serà poc per tal de recuperar el camí perdut en els anys d'indiferenciació i d'absorció.

I que ningú es consideri vexat per aquests propòsits. El reconeixement d'una personalitat no vol dir rebaixament de ningú. És el coneixement i la voluntat d'existència el que ha de regular naturalment les normes polítiques dels pobles. Que tan sagrada és la llibertat col·lectiva com la individual, i tant s'ha de respectar el disseny racial com la dignitat de la persona. El principi de l'autodeterminació consagra la llibertat de les agrupacions naturals dels homes.

Doncs bé; som metges catalans i així volem definir-nos. Perquè ens ho mana la història, perquè ho portem en la nostra sang i perquè ho sabem! I amb la nostra voluntat podem portar a un alt nivell la medicina de Catalunya.

Quin mal hi ha en això? Qui podrà veure amb recel els nostres esforços? Quina família s'entristeix per la prosperitat i la personalitat ben forta dels

diferents individus que la formen? Espanya és la primerament interessada en una Catalunya rica i plena, aquesta Catalunya que tots somnien i per la qual voldríem retrobar l'antic prestigi i el radiant esplendor.

I poc més. No sabia acabar sense dir el nostre enyor. Dels cinc presidents que em precediren, dos són morts. S'han dit moltes paraules, i encara són poques! en llaor del que fou el primer, el doctor Miquel Fargas. No hagués pogut callar aquest record, per tots tan venerat. Per altra part, el senyor Secretari ha evocat els morts caríssims, els esperits nobles que ens han deixat en els anys que travessàvem el desert. L'il·lustre mestre, que és el doctor Joan Freixas, ens parlarà, com ell sap fer-ho, del més representatiu entre aquests morts, del doctor Josep M. Roca i Heras. La Junta organitzadora del Congrés ha cregut que honorava degudament la memòria de l'antic president, encarregant la seva necrologia a l'home digne del més cordial homenatge de tots els metges catalans, que tant han après amb ell. No havia d'acabar sense que aquests dos noms, tan volguts, sonessin entrelaçats en acabar aquestes paraules inicials.

A tots els presents la nostra gratitud, a les dignes autoritats aquí presents o representades, a les delegacions de corporacions populars o científiques, a tots. I de manera particular que consti el nostre reconeixement a l'Ajuntament de Barcelona, que ens ha rebut en la seva noble casa, plena de suggestions que ens fan batre el cor d'emoció. A les Diputacions catalanes, començant per la de Barcelona que generosament i noble ens han volgut ajudar en la tasca de restaurar els nostres Congressos. Mercès a tots els que s'han volgut interessar pel millor èxit de la present reunió.

467

I esperem que reemprès avui el camí, ja mai més no es trobarà tancat. Serà l'entusiasme dels metges catalans que farà florir esplendorosa la nostra medicina. Per això, res com el conreu abnegat de la ciència, com l'actuació professional més escrupulosa, com constituir un estament que per les seves virtuts es faci respectar. És pel nostre treball sobre tot que serem patriotes. Perquè si el saber és una fruïció, el saber és també la força. Per la ciència sobre tot, metges catalans, aconseguirem els nostres ideals, i de l'obra nostra en sabrà bé Catalunya. *Ipsa scientia potestas est*. Potestat no moridora!

Setè Congrès*

Palma de Mallorca, juny i juliol 1932

E. RIBAS I RIBAS

Senyores, Senyors:

Rebeu i accepteu la salutació de tot l'estament mèdic de terres Catalanes, dels presents i dels absents que, malgrat el seu desig, no han pogut, per l'indole de la nostra professió, abandonar els malalts; però que en esperit estan entre nosaltres i participen ensems de la nostra ideologia.

L'Associació de Metges de Llengua Catalana va assolir un goig immens en ésser invitada per vosaltres per a celebrar en aquesta daurada terra el Congrès que avui inaugurem. Una frisança d'entusiasme s'escampà per tot Catalunya en veure que de terres de llengua catalana, però de límit de nostre encontrades, acataven la nostra ideologia en retre homenatge a la nostra parla. Que això significa la vostra invitació.

I nosaltres, corresponent amatents, corpresos d'emoció a la vostra crida, us diem: Aquí ens teniu per a fer tots junts, vosaltres i nosaltres, obra científica amb la nostra parla, penyora espiritual que a tota, el mateix en els temps aquells en què les nostres llibertats foren foragitades, que en aquests moments en que sembla que ens hagin d'ésser retornades amb el reconeixement, per mitjà de l'Estatut, de la personalitat catalana, en tots temps adversos i favorables, la nostra llengua ha estat el baluard inexpugnable que ha resistit contra tots i contra tothom les escomeses amb què en diverses èpoques la política dictatorial ha intentat ofegar, la veu del poble de Catalunya.

La llengua és la característica de la personalitat d'un poble i aquest arriba fins on arriba la seva parla. Allò que separa un poble d'un altre no és un riu ni una muntanya, no és sinó la llengua. Renunciar a aquesta és renunciar a la seva personalitat. Fixeu-vos que la primera cosa que han fet els conqueridors d'un poble ha estat ofegar la seva veu imposant-li la llengua del vencedor.

El gran Menéndez i Pelayo digué: «No hi ha major sacrilegi i ensems cosa més inútil que pretendre engrillonar allò que Déu ha fet espiritual i lliure; el verb humà, resplendor dèbil i emboirat, però resplendor a la fi de la paraula divina.»

La intel·ligència necessita del forn del sentiment, i quin sentiment pot superar al de retre homenatge a la nostra parla, fonament únic de la nostra nacionalitat?...

*Publicat al Llibre d'Actes del Congrès. Fou llegit per Manuel Salvat i Espasa per malaltia d'Enric Ribas i Ribas.

Com diu En Torres i Bages, rebutjar l'existència de l'esperit és menysprear la nació, és destruir la història, la literatura, la filosofia d'un poble i fins la seva legislació.

La llengua és el distintiu més característic de la nostra personalitat. Recordeu les paraules de Marian Aguiló:

«Cap nació pot dir-se pobre
si per les lletres reneix.
Poble que sa llengua cobra
se recobra a sí mateix.»

Certament que el nostre esclavatge tantes centúries sofert havia acovardit el nostre esperit; però les commocions mundials, en despertar arreu l'esperit nacionalista, ha retrunyit a casa nostra, la qual, orfe de tota ajuda, havia vist esmicolar-se tot allò que era nostre, que era la seva característica, que era allò que estructurava la seva personalitat. El foc sagrat mantingut pels poetes i literats, s'arborà quan els intel·lectuals, amb els seus cants i les seves llegendes, desvetllaren tota la terra catalana, i aquesta, ensopida per la perllongada opressió de tants anys, es redreçà emparada amb el seu verb, eina la més formidable per remoure la consciència d'un poble que cerca el restabliment de les seves llibertats.

Certament que la nostra llengua no era una llengua científica, però conreada amb tot l'amor l'hem anat depurant, i avui, ja en aquests últims Congressos, la nostra parla no té res que envejar a les altres. És encara un arbre petit que creix, però la seva verdor esperançadora ens diu que es conservarà verge de tota malura, perquè es veu bressolada per l'aire pur de l'amor a la terra i de les tradicions dels nostres passats.

Es dirà per a alguns que per al conreu de la Ciència es necessita la llengua de major difusió; és possible que això sigui cert, però mai expressarem millor les modalitats del pensament que en la nostra pròpia llengua, i no dubtem que aquesta tindrà major difusió, tant quan gran sigui la nostra cultura. És, doncs, un problema de cultura, i com creixerà, florirà i fructificarà si tots, impulsats per l'amor a la terra, treballem amb amor, amb fe i amb el convenciment de la pròxima realització d'un esdevenidor espiritual fecundat per una cultura que serà la nostra! I quan hàgim assolit aquest grau de cultura no dubteu que la nostra parla tindrà un poder de difusió que res hi haurà que pugui barrar el seu pas, perquè serà una cultura que s'imposarà. Les llengües que avui tenen l'hegemonia no és que tinguin res de característic que no puguin tenir les altres. L'hegemonia, deia el nostre gran Fargas en el primer Congrés, l'han adquirida per l'esforç dels homes, per la seva intel·ligència, pel seu treball, i si no, recordeu la història. Quan Alemanya, endarrerida, enviava els seus estudiants a Còrdova i a Salamanca, no era la llengua alemanya la que imperava com a llengua científica: fou

necessari constituir una cultura alemanya perquè l'alemany s'imposés; això mateix pot dir-se de França i d'Anglaterra, i el miracle el va fer l'amor a la terra. Aquest amor a la terra va ésser el que impulsà al gran Paracels, el qual, trobant-se en una època en la que el llatí era la llengua dels savis, fou el primer que donà els seus ensenyaments amb alemany i aquesta lliçó, filla d'un patriotisme sa i vigorós, malgrat les crítiques dels savis del seu temps, ha portat l'actual progrés científic d'Alemanya.

Els que ja comencem a tenir anys recordem aquells temps en què en les nostres Acadèmies Científiques solament es parlava el castellà, i es parlava perquè no havia esclatat el moviment catalanista, perquè no abrandava el nostre esperit l'amor a la terra; però així que les circumstàncies desvetllaren el nostre ensopiment, conscients de la nostra fatal caiguda, amb tota clarividència i energia imposàrem la nostra llengua com expressió la més fidel, la més pura, de la nostra catalanitat, i avui, amb tots els respectes que ens mereix la llengua de Castella, de quina manera no ha canviat la tasca dels nostres cenacles científics! La nostra parla, bella i amorosament conreada, en ells regna com a senyora i majora amb tota la flaire de l'amor que sentim per ella.

Repetim aquelles paraules del Dr. Aiguader en començar el Sisè any de les *Monografies Mèdiques*, quan diu que tota la nostra obra no l'ha sostinguda més que la fe en Catalunya i els seus alts destins.

Estimem, doncs, la nostra terra, conreem amb tot amor la nostra parla; que sigui ella l'únic instrument de treball de la cultura que anem a forjar, i quan arribem a tenir una cultura intensa, la nostra llengua, expressió d'aquesta cultura, serà arreu escoltada, sentida i respectada.

Com diu un dels vostres poetes: en el segle XIII, després d'haver rebut de les mans magnànimes del rei En Jaume I la formosa Carta de Franquesa, era el nostre poble enmig del feudalisme gairebé universal, com un astre resplendent de llibertat, i, quin poble hi havia en el món llavors més lliure que el nostre?

Un dels nostres presidents, el venerable Dr. Freixas, deia en el discurs inaugural del Segon Congrès: «Llengua que honraren intensament com a capdavanters exemplars Jaume I d'Aragó, Ramon Muntaner, i Francesc Eiximenis amb pàgines de glòria que, malgrat el temps passat, s'admiren encara avui com a branques de llorer immarcibles que escampen arreu la seva immortal flaire. Recordem aquell segle d'or de la Medicina Catalana tan bellament cantat pels erudits companys Josep M. Roca i En Oleguer Miró.»

* * *

També vosaltres ciutadans d'aquesta illa daurada, haveu tingut els vostres poetes que amb la pregona inspiració han cantat amb la nostra llengua. En Marian Aguiló, Mossèn Costa Llobera, Joan Alcover, Antònia Salvà, Gabriel

Alomar, Llorenç Riber, enaltiren la nostra llengua, i han estat els fecundadors i vivificadors del vostre renaixement. No oblideu que la nostra història va fortament lligada a la vostra i, com diu En Fortesa en el seu llibre *Pel ressorgiment polític de Mallorca*. Degut a la mort de Jaume I, fatal per Mallorca, i després d'una sèrie de dissorts polítiques que ofeguen la seva personalitat, arriba a 1714 i comparteix amb Catalunya la meravellosa resistència; i és Mallorca «l'últim territori de la Confederació en rendir-se a la bandera de les flors de lis i arriar la gloriosa i venerable ensenya de les belles franquícies».

Un mateix origen des del punt de vista ètnic, lingüístic i tradicional, té Catalunya amb les illes Balears i València; ajuntem-nos en aquest moment, potser únic a la història, per a reconèixer la nostra personalitat i imposar-la per la cultura, palanca la més forta per a enlairar els pobles que volen i han d'ésser capdavanters del progrés. I aquesta cultura serà ben nostra si la fem amb la nostra estimada llengua, que és l'arrel de la nostra terra, i tot i enlairant els poetes que mantingueren el foc sagrat, aixequem la nostra veu en català per a fer la Ciència Catalana sense ingerències estranyes, i no dubteu ni un instant que la nostra personalitat s'imposarà si rendim un fervorós culte a les característiques que la informen.

En Juli Romaines digué que el problema català no és administratiu, ni d'antagonisme polític, ni d'exacerbació particularista; és, sintèticament, un problema de cultura. El miracle solament pot realitzar-lo l'amor a la nostra terra; però no hem d'oblidar allò que diu Hegel en la seva *Filosofia de la Història Universal*, i és que tot allò més important de la història ho ha realitzat indubtablement en el ben entès de la paraula, afegeix, la passió freda. Quan la passió és frenesí-febre, no serveix per a res; cal la ferma voluntat i la clara reflexió perquè el foc decisiu creador no es refredi.

En estructurar la nostra personalitat catalana, sense caure en el pecat d'orgull, treballem amb la fe i el convenciment de l'apòstol, sense témer el contratemps; la nostra constància, sostinguda per una voluntat ferma i dirigida per la intel·ligència, ens donarà les forces que calguin per a assolir aquells dies de glòria que tots desitgem per a la nostra terra.

En aquesta renaixença de la nostra personalitat, és en la que l'Associació de Metges de Llengua Catalana vol tenir-hi la màxima preponderància, i hem de contribuir-hi tots, vosaltres i nosaltres: recordeu aquelles paraules d'un dels vostres literats: «Cap mallorquí del segle XIII i XV s'ofenia perquè li diguessin català de Mallorca, al contrari, que ell mateix s'ho deia, perquè sentia dins l'orgull de l'esperit de Catalunya que era la nacionalitat que havia obert a Mallorca un horitzó novell de glòries patriotes.» Però nosaltres, que treballarem amb tota l'ànima pel reconeixement de la personalitat catalana, no volem ésser imperialistes. No volem exercir sobre vosaltres una hegemonia odiosa. Catalunya és terra de llibertat. Solament manem pel reconeixement d'aquelles nostres passades grandeses, que l'es-

perit català sigui la nostra senyera sota la qual hem de respectar les característiques totes dels matisos de la nostra llengua, dels vostres costums, del vostre dret, dels vostres privilegis; que tots, vosaltres i nosaltres, fem una cultura única, una cultura catalana, tota ella amarada de l'amor a la terra.

Ferms en la nostra actitud, constants i enèrgics en la persecució del nostre ideal, aprofitem el moment actual, potser únic en la història, perquè de totes les encontrades de Catalunya, de les Balears i de València grans onades d'amor es produeixin per arribar a aquella cultura catalana, que serà nostra ben nostra, i serà el puntal més ferm de la nostra personalitat.

I ara, comencem la nostra tasca amb tota fe i devoció, convençuts de la vàlua dels nostres treballs. Les ponències d'aquest Congrés són «Climatologia de la Mediterrània Occidental», «Hipertensió arterial» i «Tuberculosis», encomanades a les més rellevants personalitats mèdiques de Catalunya, les quals, junt amb les nombroses comunicacions presentades, marcaran una fita en la ciència pàtria, aixecant la nostra cultura que, en progressiva evolució, ens conduirà a la realització de l'ideal de la nostra terra.

Fills de les Balears, catalans de Catalunya, és el Setè Congrés que celebrem; però és el primer que fem sota l'arbre de la llibertat i del reconeixement de la nostra personalitat i si la nostra força i el nostre entusiasme ens feren vèncer obstacles que de continu s'oposaven als nostres ideals, avui, deslliurats de tot allò que coartava la nostra llibertat, quan d'esplendorosa i esclatant no ha d'ésser la flama que ens ha de guiar en aquest peregrinatge: Aixequem, doncs, els cors amb fèrvid entusiasme, posant tota la nostra fe i voluntat per fer de la nostra terra un astre de primera magnitud en la Cultura Mundial.

Novè Congrés*

Perpinyà, 24, 25, 26, 27 i 28 de juny de 1936

JOAN PUIG-SUREDA I SAIS

Heu-nos ací arribats a la casa pairal del Rosselló. El somni s'ha complert. Ja heu sentit per boca del nostre benemèrit secretari com s'ha esdevingut el fet.

Som arribats a casa vostra, volguts confreres, amb l'alegria al cor, amb la il·lusió de correspondre amb una estreta i forta abraçada al vostre germanívol convidat. Les paraules no són aptes —i menys les meves— per a expressar-vos tot el contingut d'emoció que voldríem posar en aquesta salutació els metges catalans, mallorquins i valencians. Mai una emoció afectiva vingu-

*Publicat a *La Medicina Catalana*, any IV-vol.VII, agost-setembre 1936, núm. 35-36.

da de més fondes arrels, ni de més nobles i enlairats propòsits, ni més sentida ni més justificada, ni més esperada ni més agraïda podríem trobar que posés més força i sentiment a l'abraçada que jo vos envio en nom de tots.

El vostre convit, estimats confreres rossellonesos, ens mostra bé que heu copsat i sentit la generosa i elevada essència de la nostra Associació i com encara és ben viu entre vosaltres un esperit de catalanitat capaç de solidaritzar-se amb l'ideal nostre de guanyar un lloc preeminent o almenys honorable per a l'aportació catalana en els grans laboratoris on el pensament de la humanitat labora per a l'avenç i engrandiment de la Medicina.

És pueril, s'ha dit, l'afany de posar un qualificatiu de limitació nacional a la ciència: l'essencial és que el progrés s'acompleixi i vingui d'on vingui, tant se val. És cert això, res no hi ha més universal que les conquestes de la intel·ligència: la ciència és patrimoni de tots i lloada i benvinguda sigui, vingui d'on sigui. D'ella, com d'una deu sens fi, rebem els beneficis que, pròdiga i generosa, sempre dóna a mans plenes i vessa a ulls clucs els immensos tresors posats en les seves mans pels esforços de tants benemèrits treballadors, de tants insomnis, de tants neguits, de tants sacrificis. Per al dret de tal gaudiment solament cal una cosa: haver-hi col·laborat honradament, difundint o creant. Són les dues jerarquies del món intel·lectual. Quant diferents l'una i l'altra! Oferir l'aigua o trobar la deu!

Aquesta recerca i la sort de la troballa són el més enlairat anhel que pot tenir un home que viu dins l'ambient neguitós de la medicina.

Per a donar bon rendiment, cap com el treball intel·lectual necessita una disciplina, ni cap òrgan com el cervell necessita més un utilatge adequat, com la mà la seva eina adaptada.

Quan en el fons dels fons de l'esperit, en el gresol encès del pensament, una guspira d'inspiració creadora s'ha dissolt en el diamant fos d'una nova idea, d'una bella concepció, d'una encertada i sublim troballa, cal tenir a punt el motllo on ha de cristal·litzar en un símbol, en una expressió al capdavant, en la paraula: aquesta, d'aquí endavant reflectirà sempre més encís de la genial guspira irisant el cristall de llum i de colors.

És amb símbols, és a dir, amb paraules, que es manifesta el treball creador del cervell. És també amb símbols evocadors, amb què treballa. Traieu-li aquesta paraula expressa o interna i callada, aquesta imatge auditiva tàctil o visual i frenareu fins aturar llur capacitat comprensiva i creadora.

Vulguem o no, la paraula estarà pel mig dels nostres pensaments, associant-nos, arrodonint-los, precisant-los i ella també encendrà l'emoció a mida que més s'enfonsi en els estratus primers de nostres idees concretes, de les nostres primeres paraules compreses.

Quina força emotiva no té per a tots nosaltres en moments de pena o d'alegria el crit de Mare. Cridem-la en qualsevol altra llengua per ben compresa i parlada que ens sigui i ja no té la miraculosa virtut de fer-nos sentir tantes coses.

Aquesta major força emotiva i evocadora del llenguatge propi dóna els seus fruits d'inspiració.

Que difícil és que un escriptor produeixi una obra magistral en una llengua que no sigui la que ha escoltat i parlat en els moments més íntims de la seva vida. D'això podem donar-ne fe nosaltres, els catalans del Principat. Quantes obres cabdals en castellà han sortit de les plomes dels nostres poetes i escriptors que puguin figurar entre les d'una antologia? Obres correctes, moltes; obres genials, cap. I encara en les millors podria trobar-se fàcilment la prova d'haver estat pensades en català. El renunci a la llengua pròpia, dóna aquest fruit d'esterilitat.

Jo vull creure que aquest resultat tan evident en la producció literària no serà igual en la científica. La forma i el ropatge no tenen, en aquesta, la importància capital que en aquella. Però és tan freda la producció científica? L'infantament d'una nova idea, la coordinació d'una teoria, la defensa d'una concepció original, no és també una inspiració? No és en el forn d'una tortura cerebral que es modela una hipòtesi afortunada?

La brillantesa, l'elegància, la precisió amb què els genis d'escola francesa han legat al món les formidables adquisicions en tots els camps de la ciència i en especial la medicina no deixen pas dubte del seu fons d'inspiració, sobretot quan amb paraules de vidents s'adelanten profètics a la ciència del seu temps. Amb quin entusiasme i amb quina unanimitat no renoueix el món homenatge a la ciència francesa reblerta d'aquest formidable sentit d'humanitat que vol dir precisament totes aquelles coses. És l'esperit francès servit per l'admirable utilitat de la seva llengua, fruit i medi ensems de la seva clara i racional intel·ligència la que ha fet aquesta meravella. Tant si s'ha posat a produir en llatí com en qualsevol altra llengua, és fruit d'un cervell que en pensar parlava francès.

Convençuts del tresor que és una llengua dúctil, precisa, dòcil al pensament, és pel que la nostra Associació ens ajunta sota el doble vincle de la medicina i de la parla. Perfeccionar l'una equival per a nosaltres a millorar també l'altra; és l'esforç que oferim com a tribut a la ciència i a la humanitat malalta; és la col·laboració amb què guanyem aquell dret suau esmentat.

L'ideal nostre, com tota cosa subtil, s'eleva amb l'ambiciosa cobejança vers els creadors de la ciència.

Sabem el lloc modest que avui com avui hem aconseguit amb el nostre esforç, però també sabem que com més s'eixampli el camp conreat amorosament sota el doble estímul de la nostra Associació, més fàcil és que veiem destacar brots que escampin més enllà del nostre clos el fruit de la seva florida. El geni és una rara flor que no neix perquè sí ni on es vulgui; també té la seva raó, sempre és un fruit de la cultura. Com més extens és el camp i més amorosament és conreat més fàcil és que creixi aquesta rara flor de l'esperit.

La parla retrobada no tarda a donar fruits, i quin goig per a tots si un esperit selecte, una intel·ligència guió sorgís de qualsevol dels països catalans o occitans. Cantaríem plegats la glòria del geni comú i tots la inscriuríem en el nostre llibre d'or.

No us demanem res més. Recordeu que la ciència i l'esperit humà es posen de dol cada vegada que mor una llengua. Féu tot el contrari: procureu que la vitalitat sigui prou gran perquè no hi manquin les mil facetes que reflecteixen el progrés, les que porten el segell de la vostra personalitat.

És un goig, amics, saludar-vos coralment a tots, aplegats al cor del Rosselló. A vosaltres, fills d'aquestes terres que ens heu rebut amb els braços ben oberts. A vosaltres, metges vinguts de les terres més llunyanes des de l'Albèrnia a València, des de Gasconya a la Provença.

A vosaltres que heu vingut representant les Facultats i Escoles occitanes de Bordeus, de Tolosa, de Clermont-Ferrand i de Montpeller. A Vós, honorable Dr. Boudru, representant de la vila de Perpinyà, de la qual hem rebut reiteradament tantes proves de cordial hospitalitat culminada avui en aquest acte, de la qual servarem perenne agraïment.

A Vós, el prefecte dels Pirineus Orientals, representant de la França acollidora, liberal, la de la cultura sense límits, la que té una llengua que té obertes totes les portes del món, i que està per damunt de totes les suspicàcies. A Vós, representant de la nostra Generalitat de Catalunya, sang de la nostra sang i verb del nostre verb, per qui són totes les nostres confiances per avui i totes les nostres esperances pel demà de Catalunya, que voldríem tornar a veure com en els segles d'or de la nostra història.

Jo confio i espero que la festa que celebrem ací, un altre dia serà a Tolosa i un altre a Montpeller i un altre a qualsevol altre país occità, que tots són germans nostres i a tots ens lliga el mateix afecte.

Avui és Perpinyà qui ens rep i és pel Rosselló i del Rosselló per qui seran les meves paraules, que en el fons, són per tots els que esteu ací aplegats.

Pels catalans, el Rosselló és un troç de la nostra ànima.

Sortim de les terres de l'Empordà i, encara que travessem la carena pirenenca, a l'altre costat hi veiem el mateix paisatge: oliveres, vinyes, el mateix color dels camps; tots parlem igualment. Les coses són les mateixes. Si no fos perquè hem hagut d'omplonar les formalitats frontereres, no sabríem si ens hem mogut de casa. La neu mateixa que cau a les muntanyes de Núria, a Roca Colom i al Puig Neulós, quan arriba la Primavera i es fon, no sap on decantar-se, si al Rosselló o a l'Empordà: tant li fa: convertida en aigua trobarà els mateixos boscos, els mateixos conreus, els mateixos pagesos, i tant li fa que acabi a la platja de Canet com a la Badia de Roses, per tot hi trobarà el Mare Nostrum, la nostra mar Mediterrània amb els mateixos pescadors, i els mateixos ormeigs.

Parlar-nos del Rosselló és parlar-nos d'una de les coses que tenim per més sagrades.

I aquest afecte és vell de segles.

El Principat i el Rosselló han passat a través de la història les mateixes vicissituds.

Des que el Comptat del Rosselló fou unit a la corona catalano-aragonesa en temps d'Alfons I, sempre més estigué unit al Principat de Catalunya o al regne de Mallorca. I encara, mentre estigué unit als mallorquins, Catalunya, no sabia resignar-se a la separació d'aquelles terres germanes. Finalment, Pere el Cerimoniós, aconseguí el 1349 unir altra vegada Rosselló i Catalunya.

I els rossellonesos eren tan estimats del rei i tan considerats en els seus consells, que el rei Pere degué sofrir investides aferrissades dels unionistes aragonesos, que pretenien allunyar els rossellonesos del Consell Reial.

Aquest afecte del gran rei pel Rosselló, va plasmar-se en un fet de caràcter cultural d'enorme transcendència per a Perpinyà. En la fundació de l'Estudi General o Universitat de Perpinyà.

Montpeller, la Universitat llenguadociana que tant valor té en la cultura mundial, havia passat feia poc a poder del rei de França. En tota la corona catalano-aragonesa, no hi havia més que l'Estudi de Lleida fundat l'any 1300 per Jaume II.

476

Barcelona no tenia, encara, cap Universitat. Pere III va girar els ulls al Rosselló i en document expedit a Saragossa el 20 de març de 1330, el gran rei diu que a suplicació dels seus dilectes i fidels Bernat Oliver, doctor en lleis i canonge d'Elna i Pere Blan, cònsol de la Vila de Perpinyà, nuncis tramesos a ell pels cònsols i prohoms de dita vila, funda amb el present privilegi un estudi general on siguin ensenyades la sacra Teologia, el Dret Canònic i Civil i també les Arts, i un estudi general de totes les professions. Diu que així com el Rosselló preclara possessió seva, és per voler de Déu de natura pròdiga, abundant i ubèrrima pels seus fruits, així també desitja que per provisió seva els seus súbdits puguin abastar-hi els fruits de les ciències que molts d'ells sol·licitaven —fins aleshores a nacions estrangeres—. Proveeix, doncs, que la Vila de Perpinyà sigui anomenada digna casa de l'Estudi General i invita els mestres, doctors, i escolars a un tan sanitos convidat i els pren tots sota la seva protecció especial. I concedeix al nou Estudi tots els privilegis, immunitats i llibertats consuetuds i franqueses que gaudeix l'Estudi de Lleida, llavors una de les sis primeres Universitats del món.

El mateix dia 20 de març de 1350, Pere III s'adreça al Papa Climent VI, li comunica la seva decisió de fundar l'estudi general i en aquesta ocasió fa l'elogi de Perpinyà que ens escau repetir:

«La Vila de Perpinyà —diu— fecunda en totes coses certament i amena, que lluu clarament per la puresa de la fe, per l'aptesa de la situació, per la profunditat de la ciència dels seus savis, pels costums, atractius i benigneíssims dels seus burgesos: hom hi troba sempre totes les coses necessàries a la vida dels homes on hi són conduïdes fàcilment per terra i mar.»

Finalment prega a Sa Santedat que vulgui fundar-hi amb els mateixos privilegis dels Estudis de Tolosa i de Montpeller.

La confirmació pontifícia tardà encara 29 anys. Joan I, fill de Pere III, aconseguí del Papa Climent VII la carta de fundació el 28 de novembre de 1379.

Poc temps després el rei Pere nomena Cancellier de l'Estudi a Fra Jaume, Abad del Monestir de la Reial de Perpinyà, i el 1385 nomena nou Cancellier a Fra Joan Ermengol, monjo de Sant Cugat del Vallès.

Així inicià les seves tasques l'Estudi General de Perpinyà, on es formaren doctors meritíssims en tots els ordres. És clar que el veïnatge de Montpeller, comparable del tot amb Salern, astre de tota primera magnitud, i que ha estat considerat com el centre on es formà la medicina acadèmica, disminuï el valor de l'Estudi General en ordre mèdic, però en canvi s'hi formaren meritíssims homes de lleis i de sacra teologia.

Així i tot són nombrosíssims els homes que excel·liren en l'art de la medicina.

Fullejant notes d'història mèdica del Rosselló en trobem que ens presenten una de les facetes de la vida mèdica al Rosselló en el segle XIV i que és interessant de citar.

Explica Alart que el 19 de novembre de 1372, a la casa consular de la vila de Cotlliure, es reuniren els representants de la ciutat i que, vista la mala situació higiènica de la vila, calia tenir un metge públic que pagarien del tresor comunal. Així ho acordaren amb la protesta d'un tal Thomas, abat que «dixit que el no volia metge, e qui no volia que sen agués». L'endemà mestre Albert del Puig i davant del notari, pren el títol de físic o metge i fa tractes.

Es compromet a viure a Cotlliure durant dos anys i a examinar l'estat sanitari de tots els habitants mitjançant l'examen d'orins, i a donar els consells que els resultats li aconsellin. A més, haurà de fer tres visites a cada individu, home o dona. Però, si després d'això necessitava judicis, prescripcions, consells o visites suplementàries, caldria que li fossin pagades pel malalt bé i decentment segons sigui el treball fet. Assistirà els malalts de l'Hospital dels pobles amb tantes visites com calgui. No pot sortir de Colliure sense permís del cònsol, i si ho fa haurà de pagar cinc sous barcelonins per cada dia d'absència.

Com a paga seria franc de contribucions i impostos de qualsevol classe presents o futurs, excepte en el cas que es dediqués a la compra-venta, en el qual cas pagaria la mateixa contribució que els altres habitants. A més cobraria dels còsols 50 lliures barcelonines de tern o siguin 25 lliures per any, amb l'obligació, però, de tenir casa fàcil a tot el poble, a la vila Vella, i prop de la Plaça Rodona. Després fa jurament d'atendre els malalts, segons s'ha dit i seguint els sanitosos consells que el Senyor i la Ciència li inspiraran.

Remarquem la importància que Cotlliure, el port de Perpinyà, l'any 1292, tingué un hospital on fossin atesos degudament els pobres, sota el patronatge dels còsols de la vila.

Tot això demostra que al Rosselló el segle XIII hi havia qui es preocupava que els serveis d'assistència pública fossin degudament atesos. Perpinyà i el Rosselló han donat a la Medicina i a les ciències en general, molts noms de relleu.

De tots ells, únicament parlaré de Tomàs Carrera. Neix a Perpinyà l'any 1714 —l'any de dol per Catalunya, que vegé com eren enfonsades les seves llibertats—. Carrera féu uns estudis brillants. Als 23 anys el veiem ja Professor a l'Estudi General de Perpinyà on, amb el seu prestigi, arribà a ésser Degà de la Facultat de Medicina.

Ha deixat nombroses publicacions sobre la generació de l'home, la tisi, les aigües minerals i sobre dissecció. Citem: «De sanguinis Putredine», Perpinyà, 1759, i «De Homeatoscopia», Montpeller, 1759, obres on és viu l'esperit d'observació i estudi.

L'any 1695 trobem un famós home de ciència, també fill de Perpinyà, poc conegut com a tal. En Josep Quer. Nascut a Perpinyà el 1605, va, molt jove, a Catalunya i després a Espanya. Es féu cirurgià i ingressà a l'exèrcit.

És curiós el cas d'aquest home. La Cirurgia li serví de mitjà per a estudiar el que era la seva veritable vocació: la botànica. Aprofità les estades del seu regiment per les terres catalanes, a Oran i a Itàlia per a recollir el major nombre possible de dades de la flora dels països que recorria. Fou nomenat consultor-metge dels reials exèrcits i cirurgià del rei Carles III, nomenament que aprofità per a dedicar-se a cultivar les llavors recollides durant els seus viatges, assentant així la base del Jardí botànic de Madrid.

A part dels seus estudis botànics reunits en l'obra *Flora Española*, ha escrit llibres de botànica d'interès mèdic, sobre la utilitat de la uva-ursi o gaiuba, que considera com específica de la nefritis. També escriví sobre la cicuta. Part de l'herbari de Quer, és avui al Museu Botànic fundat per Delessert a París.

I encara que no sigui metge, no podem passar sense parlar d'un perpinyanès il·lustre a qui acabeu d'homenatjar i que dóna nom a aquesta sala: Dominic Francesc Aragó.

Neix a Estagel el 26 de febrer del 1786. Ja format, va a Mallorca per a mesurar l'arc meridià de Barcelona a les Balears, estudi del qual havia de sortir la base del sistema mètric. Durant la seva estada a l'illa daurada passa vicissituds perilloses, de les quals pot salvar-se gràcies a l'afinitat de la seva llengua nadiua amb la modalitat mallorquina. Mentre estava a la muntanya fent observacions, esclata la guerra i és pres per espia. Perseguit i voltat, té prou esperit per a disfressar-se i parlant el mallorquí, pot acon-

seguir fer creure que no és cap estranger i així es barreja entre la multitud que el perseguia. L'extensió de la llengua catalana li salvà segurament la vida.

Després de moltes vicissituds torna a França, ingressa a l'Escola Politècnica on segueix les seves investigacions científiques durant 20 anys, durant els quals produeix innumbrables treballs científics que demostren la seva portentosa memòria i la seva capacitat de comprensió i de deducció formidables. Les seves obres emplen 16 volums, valiosíssims. Durant els tres últims anys de la seva vida, ja cec, dicta encara noves publicacions. Mor l'any 1853.

La llista de metges rossellonesos notables és llarga. Des de Bernat Burriac, fill de Perpinyà, que en el segle XIII arribà a ésser metge de la casa reial catalana, fins avui dia, tenim documents referents a metges notables que per si sols constitueixen un monument per al Rosselló mèdic.

Podríem parlar-vos llargament dels Carrera, Costa, Anglada Fuster, del gran Quer, Cresques i molts d'altres, fins arribar als nostres temps. No us parlaré sinó d'un sol home, la figura del qual es destaca prou en l'horitzó de la Medicina: el gran Magnan, el gran especialista de malalties mentals. Neix a Perpinyà l'any 1886. Als vint-i-cinc anys ingressa a l'Hospital Bicêtre i ja, des d'aleshores, no deixa el contacte amb els alienats que omplien tota la seva vocació.

479

Veritable amic dels malalts, lluita fins a aconseguir bandejar la camisa de força i suprimir les cordes amb què eren subjectats els malalts al llit. Per a arribar a aquest fi li cal encarar-se amb els seus companys psiquiatres, plens de prejudicis.

Home de mentalitat senzilla i clara, ha deixat nombroses publicacions que són model d'exposició clara i ordenada, on són estudiades gairebé totes les magnes qüestions de la medicina mental. En els seus treballs es mostra essencialment organicista i no concedeix a la psicologia sinó un paper molt reduït. Les seves obres demostren un gran observador i una gran capacitat d'anàlisi.

Com diu l'eminent alienista Sérieux, escau a Magnan l'honor d'haver deslliurat els alienats de llurs lligadures i els psiquiatres de llurs prejudicis.

Volem citar, encara, com a fet de gran valor, la publicació a principis del segle XVI d'un llibre de cirurgia en català molt notable: *La Cirurgia*, de Pere d'Argilata, llibre del qual encara avui podem treure magnífiques dades.

Aquest llibre fou traduït del llatí al català pel venerable Narcís Solà, «batxeller en arts e en medicina, cirurgià, ciutadà de Barcelona», corregit i esmenat pels «reverendíssims doctors en arts e en medicina Mestre Francesch Servent e Mestre Alfonso de Torello, e Mestre Joan Gelabert, cirurgià, tots de la vila de Perpinyà». Estampat amb gran diligència en la Noble Vila de Perpinyà per Mestre Joan Rosembach, el 15 de gener de 1503.

Són prou les dades dites del Rosselló per a comprendre l'enorme valor que té el coneixement a fons de la història mèdica rossellonesa. Dels països d'Occ podriem afegir-hi centenars de noms gloriosos.

En el concurs Gimbernat fet ara fa dos anys a Barcelona, vingueren unes quantes biografies i estudis fets per estudiants occitans. Moltes vegades, hem trobat a Barcelona estudiants que venien a recollir documents per a la seva història.

Jo crec que aquests treballs dels estudiants occitans per a descobrir i enaltir el passat dels vostres països és la millor obra que pot fer la joventut estudiosa i a la qual tots, dels més alts als més humils, cal que cooperem amb tot l'entusiasme.

La revifalla del propi esperit, l'estudi a fons de si mateix, Occitània endins, ha d'ésser una necessitat que convindria que tothom sentís. I aquí creiem oportú recollir unes paraules escrites pel nostre excel·lent i admirat amic Ismaël Girard a *La medicina catalana*. Gascó de soca-rel, occitanista convençut, proclama que creu segur trobar «al fogar barceloní l'ajuda indispensable perquè allò que ha de viure, visqui».

Jo us dic, amic Girard, que a Barcelona, a tot Catalunya, nosaltres els metges, us considerem tots vosaltres com a germans de sang, que la vostra companyia i el vostre entusiasme per les nostres coses ens omplena d'esgarrifances i que el major goig per nosaltres fóra el poder ésser-vos útils per al vostre camí d'enlairament en tots els ordres.

Estiguen cert que el millor que podeu dir-nos és que creieu, de cor, que Catalunya és una germana vostra, més gran o més petita —tant li fa— que sent les vostres angúnies com a penes i que exulta de joia amb les vostres alegries.

I per acabar, deixeu-me citar-vos una anècdota històrica de Perpinyà.

L'any 1315 nasqué a Sicília un fill de l'infant Ferran, que més tard havia d'esdevenir rei de Mallorca. Morta al cap d'un mes la seva mare, l'infant Ferran encarregà a Ramon Muntaner —el famós cronista— que portés el fill a Perpinyà. Muntaner buscà Agnès d'Adri, empordanesa, una «molt bona dona» que havia tingut vint-i-dos fills i a la qual cregué podia confiar l'infant Jaume. Arribats a Perpinyà es presentà davant la reina mare, l'àvia de l'infant, Esclarmonda de Foix. Muntaner portava l'infant als braços i diu que la reina tingué un gran goig perquè el vegé «graciós e bo e amb la cara rient i bella», vestit d'or i amb el mantell catalanesc.

Demanà la presència dels notables de la Cort i d'un notari i quan finalment hagueren reconegut que aquell era l'infant Jaume, fill de l'infant Ferran, i que Muntaner s'havia portat lleialment, lliurà el menut que fou besat deu vegades per la reina.

I així diposità a Perpinyà aquell que més tard havia d'ésser Jaume III de Mallorca, que fou un dels monarques que més estimà i més fou estimat dels rossellonesos.